

*Сокурєнко О. А.,**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності**Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. У статті досліджено адміністративну юрисдикцію при вирішенні спорів у сфері пенсійного забезпечення. Проаналізовано наукові позиції вчених щодо змісту адміністративної юрисдикції. Зазначено, що адміністративну юрисдикцію слід розуміти як діяльність уповноважених органів щодо розгляду та вирішення адміністративних справ у різних публічно-правових спорах, шляхом реалізації функцій правової держави з метою здійснення справедливого адміністративного судочинства, захисту та відновлення прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави в цілому.

Розкрито сутність публічно-правового спору, як спір, у якому: хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною відповідних функцій.

Доведено, що Пенсійний фонд України відповідно до своїх завдань та функцій є суб'єктом владних повноважень у сфері нарахування та виплат пенсій, а спори, що виникають між учасниками цих відносин, є публічно-правовими, тому їх вирішення належить до юрисдикції адміністративних судів.

Зазначено, що адміністративна юрисдикція включає в себе розгляд справ у спеціалізованих адміністративних органах або судах, які відповідають за регулювання пенсійної справи. Ці органи приймають рішення з питань призначення, виплати та перерахунку пенсій, а також вирішують питання щодо надання пенсійних пільг та підтримки.

Ключові слова: адміністративна юрисдикція, пенсійне забезпечення, спори, пенсія, страхування, публічно-правовий спір, публічно-владні управлінські функції, адміністративні справи.

Постановка проблеми. В умовах розбудови України як соціально-правової держави актуальності набувають питання захисту соціальних прав людини і громадянина, особливо у сфері пенсійного забезпечення. Пенсійне забезпечення безпосередньо стосується певної сукупності соціальних прав, спрямованих на створення необхідних умов для матеріального забезпечення особи після втрати працездатності або в інших випадках, передбачених законом. Право на працю має безпосередній зв'язок з пенсійним забезпеченням. Адже, право пенсійне забезпечення, розмір суми пенсії вираховується з урахуванням попередньої трудової діяльності. В практичній площині, виникає низка спорів щодо захисту прав особи в пенсійних правовідносинах. І тут ключова роль належить адміністративній юрисдикції при вирішенні питань щодо порушень у сфері пенсійного забезпечення.

Стан дослідження. Проблематикою адміністративної юрисдикції при вирішенні питань щодо порушень у сфері пен-

сійного забезпечення займалися такі науковці: В. М. Андрійів, Н. Б. Болотіна, С. Я. Вавженчук, В. С. Венедіктов, С. В. Вишновецька, Т. З. Герасимів, М. І. Іншин, В. Л. Костюк, С. С. Лукаш, А. Р. Мацюк, П. Д. Пилипенко, С. М. Прилипка, О. І. Процевський, С. М. Синчук, Б. І. Сташків, О. В. Тищенко, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, М. М. Шумило, Л. П. Шумна, О. М. Ярошенко та ін

Метою статті є аналіз питань пов'язаних з адміністративною юрисдикцією при вирішенні питань щодо порушень у сфері пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, під «юрисдикцією» в правовій літературі розуміють компетентність відповідних органів, посадових осіб розглядати юридично значущі справи і приймати щодо їх вирішення юридично обов'язкові рішення [1, с. 214].

Досліджуючи дане питання Н. Лелеченко у своїй науковій праці проаналізував термін «юрисдикція». Акцентував увагу на тому, що його тлумачення розкрито у юридичному енциклопедичному словнику, а саме під юрисдикцією (від латинського «юрис» – право, «діко» – кажу) розуміють встановлену законом (чи іншим нормативним актом) сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, в тому числі вирішувати справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи чи іншого об'єкта права з точки зору їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників. Також, він зазначив, що нерідко юрисдикцію ототожнюють із правосуддям, судовим провадженням, із підвідомчістю чи підсудністю [5, с. 320].

Низка науковців, аналізуючи різні підходи щодо змісту адміністративної юрисдикції, пропонують їх розглядати відповідно до таких основних напрямів, а саме:

– адміністративна юрисдикція – це тільки розгляд і вирішення справ про адміністративні правопорушення, а також розгляд адміністративних публічних спорів у адміністративних судах [2, с. 146; 5].

– адміністративна юрисдикція, окрім означеного, включає в себе також групу заходів адміністративного припинення і забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також іншу діяльність компетентних органів, пов'язану з притягненням особи до адміністративної відповідальності (наприклад, складання протоколу про адміністративне правопорушення) [3, с. 392; 5].

– що адміністративна юрисдикція розглядається як діяльність компетентних органів (службових осіб) по застосуванню заходів адміністративно-правового примусу. Тобто в зміст адміністративної юрисдикції, на відміну від другого підходу, включається також і діяльність по застосуванню заходів адмі-

ністративного попередження (контрольні перевірки, встановлення карантину, перевірка документів і т.п.) [3, с. 393; 5].

На думку Е. Демського, адміністративну юрисдикцію можна трактувати як встановлену чинним законодавством компетентність (сукупність повноважень) органів публічної адміністрації (посадових осіб) здійснювати свої функції у сфері публічного управління і розглядати будь-які адміністративні справи у відповідній, визначеній адміністративними актами, адміністративно-процесуальній формі, виносити по них рішення із застосуванням у необхідних випадках заходів адміністративного примусу [8, с. 138–139; 7]. В свою чергу, адміністративну юрисдикцію А. Апаров визначив як процесуальну діяльність компетентних органів влади (суб'єктів адміністративної юрисдикції), що здійснюється в установленому порядку (судовому або позасудовому), з метою розгляду і вирішення адміністративно-правового конфлікту, який може виступати у двох правових формах: адміністративно-правовий спір; адміністративне правопорушення [6, с. 76–80; 7].

В свою чергу О. Чернобай під адміністративною юрисдикцією розуміє діяльність щодо розгляду адміністративних публічних спорів і вирішення справ про адміністративні правопорушення, що здійснюється уповноваженими на те державними органами, а також діяльність по застосуванню до винних осіб заходів примусового характеру. Отже, адміністративна юрисдикційна діяльність є досить важливою для всієї системи державного управління, адже вона спрямована на забезпечення та належний захист основних прав та свобод людини і громадянина, захист суспільних відносин, що складаються у сфері державного управління, активізацію боротьби з найбільш чисельною різновидністю правопорушень, якими є адміністративні правопорушення [9, с. 82–88; 7].

Таким чином, адміністративну юрисдикцію слід розуміти як діяльність уповноважених органів щодо розгляду та вирішення адміністративних справ у різних публічно-правових спорах, шляхом реалізації функцій правової держави з метою здійснення справедливого адміністративного судочинства, захисту та відновлення прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави в цілому.

У нашому науковому дослідженні постає питання щодо справ пов'язаних з пенсійним забезпеченням, а саме до якої юрисдикції їх можна віднести. Аналізуючи терміни «юрисдикція», «адміністративна юрисдикція» нами акцентується, що діяльність уповноважених органів спрямована на вирішення адміністративних справ у різних публічно-правових спорах.

Таким чином, публічно-правовий спір – це спір, у якому: хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи (пункт 2 частини першої статті 4 КАС України) [10].

Характерним виявом публічно-правових суперечок є їхнє виникнення у сфері публічно-правових відносин, тобто взаємо-

дії, що регулюються нормами публічного права і виражаються у взаємних правах та обов'язках учасників цих відносин у різних сферах суспільної діяльності, зокрема тих, що пов'язані з виконанням публічної влади.

Необхідно, також наголосити, що публічно-правовим вважається також спір, який виник з позовних вимог, що ґрунтуються на нормах публічного права, де держава в особі відповідних органів виступає щодо громадянина не як рівноправна сторона у правовідносинах, а як носій суверенної влади, який може вказувати або забороняти особі певну поведінку, надавати дозвіл на передбачену законом діяльність тощо [10].

Закон України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визначає ключові аспекти діяльності Пенсійного фонду, який є центральним органом управління пенсійною системою країни. Цей закон відкриває нову еру в пенсійній системі України, надаючи правову базу для створення ефективного механізму забезпечення пенсійних виплат населенню [11].

Однією з ключових положень закону є частина перша статті 58, яка визначає Пенсійний фонд як головний орган, відповідальний за реалізацію загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Це означає, що Пенсійний фонд відповідає за збір внесків на пенсійне страхування, управління цими коштами та здійснення пенсійних виплат.

Одним із важливих завдань Пенсійного фонду є забезпечення стабільності пенсійної системи та вчасності виплат пенсійних винагород громадянам. Це досягається шляхом ретельного аналізу фінансових потреб системи, розвитку ефективних стратегій інвестування пенсійних фондів, а також постійного моніторингу та управління ризиками.

Крім того, Пенсійний фонд відіграє важливу роль у забезпеченні соціальної справедливості та захисті прав громадян. Він відповідає за визначення прав на пенсійні виплати, розрахунок їх розміру та забезпечення додержання законодавства у цій сфері.

У підсумку, частина перша статті 58 Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV відображає ключову роль та функції Пенсійного фонду в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, які спрямовані на забезпечення стабільності, ефективності та соціальної справедливості у пенсійній системі України [11].

Відповідно до пункту 1 Положення про управління Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) в районах, містах, районах у містах, а також про об'єднанні управління, затвердженого постановою правління ПФУ від 22 грудня 2014 року № 28-2 (далі – Положення), управління Пенсійного фонду України в районах, містах, районах у містах, а також об'єднанні управління (далі – управління Фонду) є територіальними органами ПФУ. Управління ПФУ підпорядковуються ПФУ та безпосередньо відповідним головним управлінням ПФУ в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі – головні управління ПФУ), що разом з цими управліннями утворюють систему територіальних органів ПФУ [10].

Основними завданнями управління ПФУ є: реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення; ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; виконання інших завдань, визначених законом (пункт 3 зазначеного Положення) [10].

Таким чином, аналізуючи Положення «Про Пенсійний фонд України», можемо констатувати, що відповідно до завдань покладених на цей орган, а саме: здійснення перерахунків, виплата пенсій та інших соціальних виплат, дозволяє віднести його до суб'єктів владних повноважень у сфері нарахування та виплат пенсій, а спори, що виникають між учасниками цих відносин, є публічно-правовими, тому їх вирішення належить до юрисдикції адміністративних судів.

Висновки. Таким чином, адміністративна юрисдикція відіграє важливу роль у вирішенні питань у сфері пенсійного забезпечення. Вона допомагає врегулювати спори та конфлікти, що виникають між пенсіонерами, державними органами та іншими зацікавленими сторонами.

Адміністративна юрисдикція включає в себе розгляд справ у спеціалізованих адміністративних органах або судах, які відповідають за регулювання пенсійної справи. Ці органи приймають рішення з питань призначення, виплати та перерахунку пенсій, а також вирішують питання щодо надання пенсійних пільг та підтримки.

Література:

1. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: підруч. К.: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
2. Миколенко О.І. Адміністративний процес та адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. Х. : ТОВ «Одіссей», 2010. 254 с.
3. Бердник В.С. Юрисдикційна діяльність адміністративних комісій за адміністративно-деліктним законодавством України. *Публічне право*. 2012. № 3(7). С. 391–395.
4. Лелеченко Н.В. Загальна характеристика адміністративної юрисдикції як специфічної форми діяльності органів публічної влади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011 № 6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=294>
5. Бронєцький І. Органи адміністративної юрисдикції . URL: <https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc/Aspirant/STUDENT/tom-7---kopiya.pdf#page=76>
6. Апаров А. М. Поняття і особливості адміністративної юрисдикції. *Європейські перспективи*. 2013. № 10. С. 76–80
7. Вовк П.В. Поняття адміністративної юрисдикції в парадигмі правової держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 517–519. URL: http://lsej.org.ua/2_2020/137.pdf
8. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
9. Чернобай О. І. Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття «адміністративна юрисдикція». *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Право*. 2015. Вип. 1(2). С. 82–88.
10. Постанова від 29.01.2020 по справі № 127/3233/19 Велика Палата Верховного Суду. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87454069>
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 липня 2003 року № 1058-IV. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 25.04.2024)

Sokurenko O. Administrative jurisdiction in resolving disputes in the field of pension provision

Summary. The article examines the administrative jurisdiction in resolving disputes in the field of pension provision. The author analyzes the scientific positions of scholars on the content of administrative jurisdiction. It is noted that administrative jurisdiction should be understood as the activities of authorized bodies for consideration and resolution of administrative cases in various public law disputes, by exercising the functions of the rule of law with a view to implementing fair administrative proceedings, protecting and restoring the rights, freedoms and legitimate interests of individuals, society and the State as a whole.

The author reveals the essence of a public law dispute as a dispute in which: at least one party performs public administrative functions, including the exercise of delegated powers, and the dispute arose in connection with the performance or non-performance of the relevant functions by such a party.

It is proved that the Pension Fund of Ukraine, in accordance with its tasks and functions, is a subject of authority in the field of calculation and payment of pensions, and disputes arising between the parties to these relations are public law, and therefore their resolution falls within the jurisdiction of administrative courts.

It is noted that administrative jurisdiction includes the consideration of cases in specialized administrative bodies or courts that are responsible for regulating pension matters. These bodies make decisions on the appointment, payment and recalculation of pensions, and also decide on the provision of pension benefits and support.

Key words: administrative jurisdiction, pension provision, disputes, pension, insurance, public law dispute, public administration functions, administrative affairs.